૩૫. જામફળ

ભારતમાં કેરી, સંતરા અને કેળા પછી સૌથી વધુ ઉત્પાદન થતું ફળ જામફળ છે. જેનું ઉત્પાદન ઉતર પ્રદેશ,બિહાર, પશ્ચિમબંગાળ, આસામ, ઓરીસ્સા, ગુજરાત, મહારાષ્ટ્ર, કર્ણાટક, આંધ્રપ્રદેશ, તમિલનાડું , કેરળ, પંજાબ, જમ્મુ-કશ્મીર વગેરે રાજ્યોમાં ખુબ મોટા પાયે થાય છે. આ રાજ્યો માં ઉતર પ્રદેશ અને બિહાર ઉત્પાદન માં સર્વોચ્ચ સ્થાન ધરાવે છે. ઉતર પ્રદેશનો અલ્હાબાદ જીલ્લો ઉતમ પ્રકારના જામફળ ના ઉત્પાદન માં પ્રથમ સ્થાન ધરાવે છે.

પ્રાકૃતિક કૃષિમાં ઓછા ખર્ચ ને અંતર્ગત જામફળ ૫૦ વર્ષ સુધી ઉત્પાદન આપે છે. જેમાં વિટામીન A અને C પૂરતા પ્રમાણમાં ઉપલબ્ધ હોય છે. આ ઉપરાંત આમાં લોહ, ફોસ્ફરસ, કેલ્શિયમ, થાઈમીન, નીયાશીન વગેરે સ્વાસ્થ્ય વર્ધક તત્વો પણ ઉપલબ્ધ હોય છે. જામફળના ફળમાં જેટલા વિટામીનસ હોય છે તેના ૮૦% ફળ ના બીજ માં હોય છે. ફળ બરાબર ચાવી ને ખાવું જોઈએ.

રોપણી :-

બીજ વાવી ને જામફળના રોપાની રોપણી કરી શકાય છે. પરંતુ તેનાથી આપને નુકશાન કે ફાયદા બંને થઈ શકે, આથી બી વાવવા કરતા દાબ કલમ દ્વારા રોપણી કરવી વધારે સારું સાબિત થઈ શકે.

દાબ કલમ :-

જામફળ નું જે વૃક્ષ તમે દાબ કલમ માટે પસંદ કરો તેમાં નીચેના ગુણ હોવા આવશ્યક છે.

૧. મોટું, સશક્ત ડાળીઓ, ઓછી ઊંચાઈ

૨. વધુ ઉત્પાદન, ઉતમ ગુણવત્તા

૩. બી ઓછા પણ ગર્ભ વધારે

૪. ગર્ભનો રંગ સફેદ અને સ્વાદ ઉત્તમ

૫. પ્રતિરોધક શક્તિ વધુ હોય તેવા

ઉપરનાં ગુણોવાળા વૃક્ષોને લીલા રંગની અથવા બીજા કોઈ રંગની પટ્ટીઓ બાંધી અને તેજ વૃક્ષોની ડાળીઓનો ઉપયોગ દાબ કલમ માટે કરો.

દાબ કલમ કરવાની રીત :-

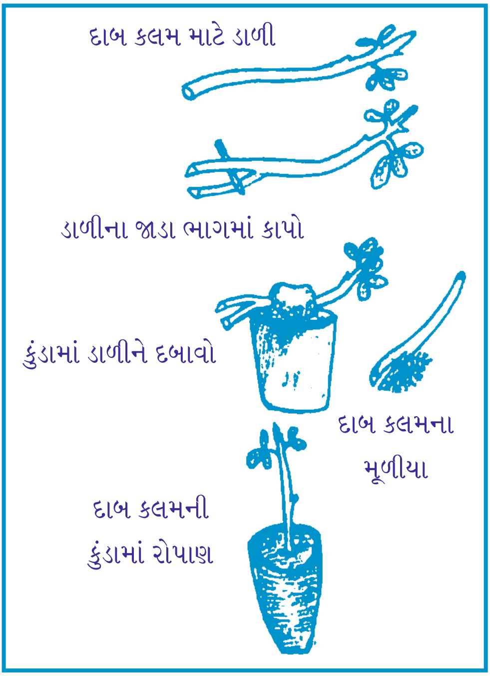

બહુ નવી ન હોય, બહુ જુની ન હોય તેમજ જમીનની સપાટી પર ફેલાયેલી સશક્ત ડાળીઓ પસંદ કરો.

સામાન્ય રીતે ડાળી ની લંબાઈ દોઢ ફૂટ એટલે કે એક હાથ જેટલી હોવી જોઈએ. જો ડાળીના પાછલા જાડા ભાગ પર પાંદડા હોઈ તો તેને તોડી નાખવા ચિત્ર જોઈ તેનો સહયોગ લેવો.

માટી થી બનાવેલ એક કુંડું (જેનું મોઢું પોળું હોય એવું મોટું) લેવું તેમાં ચાર ભાગ સારી માટી અને બે ભાગ સુકાયેલું ગાયનું છાણ અને એક ભાગ ઘન જીવામૃત આ બધાને મેળવી કુંડા ને ભરી દેવું અને પાણી સાથે જીવામૃત પણ નાખવું. બે દિવસ માં કુંડા માં જૈવિક પક્રિયાનો પ્રારંભ થઈ જશે. ડાળી નાં પાછલા જાડા ભાગને ચાકુથી વચ્ચમાં (જેવું ચિત્ર માં બતાવ્યું છે તેમ) કાપી અને તે કપાયેલા ભાગમાં નાનો લાકડાનો ટુકડો રાખી માટી દબાવવી અને તેના પર એક પથ્થર રાખી દેવો કુંડા માં એટલું પાણી આપો કે જેથી ભેજ ટકી રહે. એક મહિના પછી આ કલમનાં મૂળ ઉગવાની શરૂઆત થશે અને ત્રણ મહિના બાદ તે કલમ યોગ્ય જગ્યા પર રોપવા માટે તૈયાર થઈ જશે.

ચોક્કસ જગ્યા પર કલમ રોપી ૧૫ દિવસ પછી ૧૦૦ લીટર પાણી + ૫ લીટર જીવામૃત ભેળવી તેના પર છંટકાવ કરવો. સિંચાઈ નાં પાણી સાથે પણ મહીને એક કે બે વાર જીવામૃત આપવું. જામફળ ની સાથે સરગવો અને એરંડા વાવવા અને એની

સાથે તુવેર, મરચા, આદુ, હળદર, ગલગોટા વાવવા. કોઇ પણ આંતર પાક લેતા પહેલા ૧૦૦ કિલો દેશીગાય નું છાણ + ૫૦ કિલો ઘન જીવામૃત પ્રતિ એકર દેવાનું નાં ભૂલો. દાબ કલમ બનાવવાનો યોગ્ય સમય ૨૧ ડિસેમ્બરથી માર્ચ સુધી છે.

અંતર :-

જામફળ નાં બે વૃક્ષો વચ્ચે નું અંતર ૧૫ X ૧૫ ફુટ અથવા ૧૨ X ૧૨ ફુટ હોવું જોઈએ. જો અંતર ઓછું રાખવામાં આવે તો ફળ વધુ મળશે પરંતુ તેમાં વિવિધતા ઓછી મળશે.

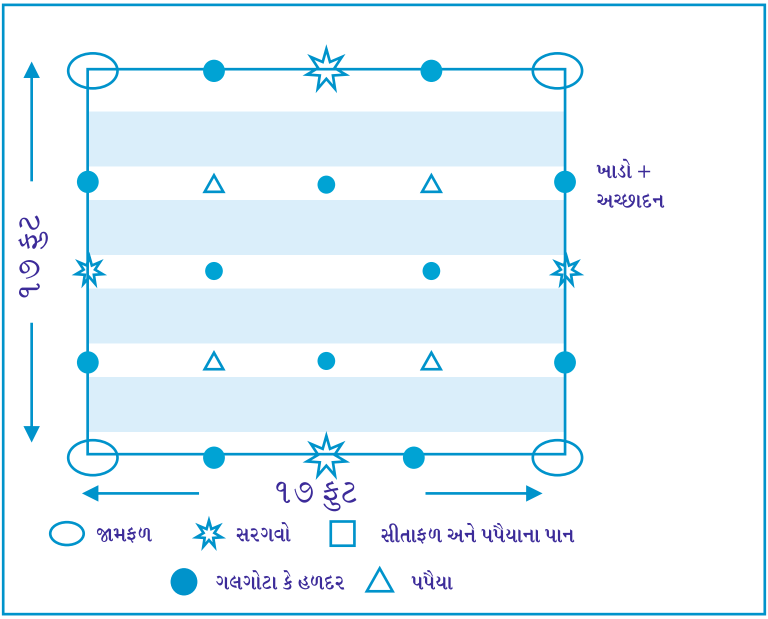

જમીન :-

જો જમીનમાં પાણી ના નિતારની વ્યવસ્થા હોય તો કોઈ પણ પ્રકાર ની જમીન જામફળ માટે યોગ્ય છે. જામફળનું વૃક્ષ દુષ્કાળ તેમજ પુર ક્ષેત્ર માં પણ પોતાને બચાવી લે છે.

આચ્છાદન (મલ્ચીંગ) :-

પાનખર ઋતુમાં જામફળ નાં વૃક્ષની નીચે ખરેલા પાંદડા જ મલ્ચીંગ નું કાર્ય કરી નાખે છે આમ છતાં વનસ્પતિઓનું મલ્ચીંગ વધુ લાભદાયક હોય છે. જામફળ ના

બે વૃક્ષો વચ્ચે સરગવો લગાવાથી એને આવશ્યક નાઈટ્રોજન મળી જાય છે. એની સાથે લગાવવામાં આવતા આંતર પાકો જેમકે લુની, મરચા, તુવેર, વટાણા, હળદર, વેલાવાળા વગેરે છે. તેમનું આયુષ્ય સમાપ્ત થાય ત્યારે તે બધા જ મલ્ચીંગનું કાર્ય કરે છે.

ફુલ આવવા :-

જામફળ નાં ઝાડમાં વર્ષ માં બે વાર ફુલ આવે છે. ઉતર ભારતમાં આ મહિનાઓ એપ્રિલ - મેં તેમજ ઓગસ્ટ - સપ્ટેમ્બર હોય છે. પરંતુ દક્ષીણ ભારત તથા ગુજરાત, મહારાષ્ટ્રમાં વર્ષ માં ત્રણ વાર ફુલ આવે છે, અને આ મહિના છે જુન, ઓકટોબર અને જાન્યુઆરી.

ફળોનું ઉત્પાદન :-

જામફળ ની દાબ કલમ લગાવ્યા બાદ લગભગ ચાર - પાંચ વર્ષોમાં ફળ આવવાના શરૂ થઈ જાય છે. જ્યારે છોડ ની અભિવૃધ્ધિમાં કલમ લગાવ્યા બાદ બે - ત્રણ વર્ષ બાદ ફળ આવવાનું પ્રારંભ થઈ જાય છે. જેવા ફળો નો રંગ બદલવાનું શરુ થાય છે એવી જ એમાં સુગંધ ફેલાવાની શરુ થઈ જાય છે. અને એ સુગંધથી પંખીઓ આકર્ષિત થઈ ફળ ખાવા માટે આવે છે. એ લક્ષણ ફળોને તોડવાની અવસ્થા બતાવે છે. ફળો ને એક વાર માં જ ન તોડીને વેચાણનાં હિસાબથી તોડવા જોઈએ. આમ કરવાથી ફળ તાજા રહે છે અને એનું મુલ્ય પણ સારું મળે છે.

જો કે, ફળોનું ઉત્પાદન માટી નો પ્રકાર, હવામાન, પાણી, ઉમર, જીવામૃત, મલ્ચીંગની ઉપલબ્ધતા વગેરે અનેક વાતો પર આધાર રાખે છે. સામાન્ય રીતે પ્રતિ (દરેક) વૃક્ષ ૫૦૦ ની સંખ્યામાં ફળ ઉત્પાદન આપે છે. આમ તો ૧૦૦, ૧૨૦૦ ની સંખ્યામાં દરેક ઝાડ ફળ ઉત્પાદન કરે છે. હિસાર સફેદા અને હિસાર સુરખા એ બંને દેશી પ્રકારો હાઈબ્રીડ ની સરખામણી માં વધુ ઉત્પાદન આપે છે.

પાક સંરક્ષણ :-

જામફળનાં ઝાડ પર નુકશાન પહોંચાડનાર કીટકો અને અનેક પ્રકારના રોગો નું આક્રમણ થાય છે. આમ તો ફળોમાં જીરો બજેટ ખેતીમાં જામફળના પર્ણમા રોગ

પ્રતિકારક શક્તિ હોય છે. જેનાથી કોઈ કીટકો અને રોગ નથી થતા, જો કોઇ જીવાત કે રોગ આવે તો તેમાં નીમાંસ્ત્ર, બ્રહ્માસ્ત્ર, અગ્નાસ્ત્ર, સોંઠાસ્ત્રા, વાયવીવિડગાસ્ત્ર, ખાટી છાશ અને નાળીયેર પાણી વગેરે નો ઝાડ પર છંટકાવ તરીકે ઉપયોગ કરવાથી આ તમામ જીવાતો અને રોગોને નિયંત્રણ કરશે.